

Javaslat nemzeti érték felvételére a Kapos–hegyháti Natúrpark Tájegységi Értéktárába

I. A javaslattevő adatai

1.	<i>A javaslatot benyújtó (személy/ intézmény/ szervezet/ vállalkozás) neve:</i>
	Szabó Géza

2.	<i>A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:</i>	
	Név:	Szabó Géza
	Telefonszám:	+36/30/405-3057
	E-mail cím:	kaladeaa@gmail.com

II. A nemzeti érték adatai

1.	<i>A nemzeti érték megnevezése:</i>
	Sánci-tetői földvár

2.	<i>A nemzeti érték rövid bemutatása, egyedi jellemzőinek, történetének leírása (3000-6000 karakter):</i>
	<p>Lengyel községtől ÉNy-ra négy kilométerre, már Mucsi nyugati határrészébe esően található a Sánci-tetői földvár, a mintegy 6000 éves Lengyeli kultúra névadó lelőhelye. A Kapos völgye fölé magasodó, U-alakú, meredek oldalú domb csak a déli végén csatlakozott a környező magaslatokhoz, így már természetes állapotában is nehezen lehetett megközelíteni. Azonban a dombvonulattól még egy sáncárokka is elvágták és oldalát meredekre faragták, körbefutó teraszokkal övezeték. A mintegy 14 ha méretű őskori erődítmény területét az újkőkör óta szinte folyamatosan lakták, temetőnek használták. Wosinsky Mór 1882-1888 közötti feltárásai során a sánc fennsíkján több helyen is nagyon gazdag mellékletű temetkezéseket figyelt meg. Az alvó testhelyzetű, úgynevezett zsugorított rítusú sírokban kőeszközök és addig szinte ismeretlen formájú és díszítésű, festett edények voltak. A pattintott és csiszolt kőeszközök, ugyanakkor a fémmellékletek hiánya alapján a temetőrészeket egyértelműen a kőkorra lehetett keltezni. A régészeti kutatás során nagyobb számban először megfigyelt, rendkívül látványos, színes motívumokkal díszített talpcsőves tálak pillanatokon belül világhírűvé tették a lelőhelyet. A régészetben szokásos módon az új régészeti műveltséget az első lelőhelyről, ebben az esetben a közeli Lengyel településről nevezték el. A köztudatban és a korabeli írásokban is azért ez az elnevezés terjedt el, s nem a közigazgatási határok szerinti Mucsi község lett a névadó, mert a világ számos tájáról érkező a szakembereket gróf Apponyi Sándor a lengyeli kastélyában látta vendégül, s maga a lelőhely is az ő birtokának része volt. A lengyeli kastély ura és Wosinsky Mór hazánk és Európa vezető régészeti szaktekintélyeit, többek között Pulszky Ferencet, Czobor Bélát, Posta Bélát, Török Aurélt, Rudolf Virchow-t, Albert Voss-t, Johannes Ranké-t, Luigi Pigorini-t kalauzolta a feltárásokon. Az embercsontok vizsgálatát végző Török Aurél egy ízben kérte Wosinskyt, járjon közben a grófnál, hogy a bemutatásra in situ kiemelt zsugorított sírt ő kaphassa meg. Apponyi azonban ragaszkodott a Nemzeti Múzeumban való elhelyezéshez, mert szerinte ott van a legjobb helyen. Sőt, a múzeumban ő maga választotta ki azt a helyet is, ahol a sír bemutatásra kerüljön. Mindebben Apponyinak a tudatos gyűjtő és szelektáló tevékenységére ismerhetünk. Számára az volt a megnyugtató, ha minden tárgyat a legmegfelelőbb helyen - lehetőleg közgyűjteményben helyezhettek el. Ez a szellem egyre erősebben hatott Wosinskyra is, s végül ez a folyamat vezetett Tolna vármegye múzeumának</p>

<p>megalapításához is, amelynek egyik legfontosabb gyűjteményi egysége a Sánci-tetőről előkerült leletek voltak.</p> <p>Az újkőkori temető és település tárgyai mellett még számos kora-, középső- és késő bronzkori, valamint kelta lelet is előkerült a hatalmas földmunkával megerősített lelőhelyen. A sáncok azonban biztosan nem újkőkoriak, a Lengyeli kultúra népe csak a stratégiailag kiváló helyen lévő fennsík nyújtotta előnyöket használta ki megtelepedésére, temetkezéseire. A sáncot 1928-ban átvágó Tompa Ferenc szerint a teraszok, erődítések kialakítása a késő Hallstatt időszakra tehető. Ezt az erődítmény nagy mérete, a sáncban illetve a környezetében talált leletek a mai ismereteink szerint is megerősítik. Feltételezhető, hogy a Sánci-tetőn emelt földvárát a Dunántúlt a Kr. e.7. sz. utolsó harmadában elfoglaló, a római kori forrásokban pannonoknak nevezett, hozzánk Kis-Ázsia területéről érkezett nép építette.</p>

3.	<i>Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett (500-1000 karakter):</i>
	<p>A Sánci-tetőn található több korszakos lelőhely az itt feltárt sírok alapján a Lengyeli kultúra névadója és a leghíresebb lelőhelye a mintegy hatezer évvel ezelőtt a Szlovákián át Lengyelországig terjedő területen élő újkőkori népességnek és régészeti kultúrának, az egyetemes őskori kultúra szerves része. Ugyanakkor maga a sáncokkal, teraszokkal megépített hatalmas őskori védmű önmagában is egy rendkívül fontos, nemzetközi szempontból is jelentős régészeti örökségi elem és tájérték. Védett régészeti lelőhely, a natúrpark munkaszervezete az őskori sánc elemeinek bemutatására tanösvényt alakított ki, további tervei között szerepel a környező örökségi helyszínekkel – például a kurdi alapszelvény, a Csigás-völgy völgykatlanja és a Kurdi-tető természetes kilátópontja – közös bemutató útvonalra történő felfűzése.</p>

4.	<i>A nemzeti érték fellelhetőségének helye (település megnevezése, ha egy vagy két településhez köthető; földrajzi koordináta):</i>
	Mucsi, N 46 25'05.52" E 18 20'19.74"

5.	<i>A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források) (max. 5):</i>
	Wosinsky Mór: Leletek a lengyeli őskori telepről. Budapest. 1885, 1890, 1891. (németül is)
	Wosinsky Mór: Tolnavármegye az őskortól a honfoglalásig. Budapest, I-II., 1896.
	Wosinsky Mór: Leletek a lengyeli őskori telepről. ArchKözl XIV (1886) 1-50.
	Rudof Virchow: Excursion nach Lengyel. Verhandlungen der Berliner Anthr. Gesellschaft 1890.
	Wosinsky Mór: Az őskor mészbetétes díszítésű agyagművészete. Budapest, 1904.
	Tompa, Ferenc: 25 Jahre Urgeschichtsforschung in Ungarn. 1912-1936. BRGK1934/35

A vonal alatti részt a szakértői testület tölti ki!

6.	<i>A nemzeti érték szakterületi kategória szerinti besorolása (a megfelelő kategória vastagon szedésével):</i>		
	agrár- és élelmiszergazdaság	egészség és életmód	épített környezet
	ipari és műszaki megoldások	kulturális örökség	sport
	természeti környezet	turizmus	

